

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΕΚΤΟΝ
1931

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} ΡΑΡΑCOSTEA

«ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} ΧΡΙCΤΟΥ Ι. ΣΟΥΛΗ»

Ὁ κ. Χρῖστος Σούλης, ὅστις ὑπογράφει καθηγητῆς τοῦ Β' Γυμνασίου Ἰωαννίνων, ἐν τινι μελέτῃ του ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς Ἡπειρωτικῆς κόμης Σχωρέτσανα, εὐρίσκων ἐκεῖ ἐν χρήσει σημαντικὸν ἀριθμὸν λέξεων μακεδονορρουμανικῶν (κουτσοβλαχικῶν), τὰς σημειοῖ ἐν ἀλφαθητικῷ καταλόγῳ, ἀποδίδων ταῦτοχρόνως εἰς ταύτας ἐν τῇ μεταφράσει τὴν σημασίαν των τὴν ἐτυμολογικὴν — σχεδὸν πάντοτε κουτσοβλαχικὴν.

Ὁ κατάλογος ἀναντιρρήτως εἶναι ἐνδιαφέρων διὰ τοὺς παρακολουθοῦντας ἐν τοῖς φιλολογικοῖς αὐτῶν μελετήμασι τὸ μακεδονορρουμανικὸν λεξικόν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τὸν ἀναδημοσιεύομεν ἄνευ τροποποιήσεων. Οὐχὶ ὅμως ὀλιγωτέρου ἐνδιαφέροντος ἀξία ἐμφανίζεται ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία, εἰς ἣν προστρέχει ὁ κ. Χρ. Σούλης ἐν τῇ εἰσαγωγικῇ του μελέτῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «τὰ Μπουκουραϊκά τῶν Τζουμέρκων, ἦτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν ῥαφτάδων τῶν Σχωρετσάνων τῶν Τζουμέρκων», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχομεν σοβαρὰς ἐπιφυλάξεις.

Ἴδου τὸ λεξιλόγιον, ὅπερ μᾶς δίδει ὁ κ. Χρ. Σούλης: . . .¹

Ποῖον ὅμως εἶναι τὸ θέμα τοῦ κ. Σούλη; Ἀναγνωρίζει ἐν πρώτοις ὁ κ. Σούλης, ὅτι ἡ Ἡπειρος ἐμφανίζει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καταπληκτικὴν ποικιλίαν φυλῶν. Τοῦτο μᾶς τὸ ἀποδεικνύει — λέγει ὁ κ. Σούλης — ἡ ποικιλία τῶν ἀμφιέσεων, τῶν χορῶν καὶ τῶν τύπων τῆς γλώσσης. Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς εἶχε περιορισθῆ ἕως ἐδῶ καὶ εἶχε δώσει ὡς ὑπόδειγμα ἀριθμὸν τινὰ φράσεων καὶ λέξεων ἐκ τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν ὁ γέρο-Ντίλζας ἀπὸ τὰ Σχωρέτσανα τοῦ εἶπεν, ὅτι τὴν γνωρίζει ἀπὸ τοὺς Βλάχους, θὰ ἔμενον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐπιστήμης ἀπολύτως. Ἄλλ' ὁ κ. Σούλης ἐπιδεικνύει εὐρυμάθειαν. . . . εἰς βᾶρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἐν τῇ ἀναζητήσει μιᾶς ἐρμηνείας τοῦ ζητήματος ὁ κ. Σούλης ἀναδιφεῖ τὰς ἀποκρύφους γλώσσας τῶν θρησκευτικῶν αἱρέσεων καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων (Ἰσναφίων) ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων τῆς ἀρχαιότητος καὶ καταλήγων εἰς τοὺς τέκτονας, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ἐξήγησιν ὅτι τὰ «μπουκουραϊκά» εἶναι γλῶσσα συνθηματικὴ τῶν ῥαφτάδων ποὺ κατεσκεύαζον τὰς ἑλληνικὰς ἔθνικὰς ἐνδυμασίας καὶ κατόκουν εἰς Σχωρέτσανα ἐπεκταθεῖσα ἐκεῖθεν εἰς τὰ Ἄγραφα, τὸ Ξηρόμερον, τὸν Βάλτον καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου.

¹) Ἀκολουθεῖ ὀλόκληρον τὸ λεξιλόγιον ἑλληνιστί, ὡς ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά».

1. Ἡ θεωρία τοῦ ἔλληνοσ καθηγητοῦ δὲν ὑποστηρίζεται, συντριβεται δὲ ἀφ' ἐαυτῆσ ἀπὸ τῆσ μιᾶσ σελίδοσ εἰσ τὴν ἄλλην. Ὁ σ. διαπιστοῖ, ὡσ εἶδομεν, ὅτι ἡ Ἡπειροσ ὑπῆρξε καὶ εἶναι μωσαϊκὸν ἐθνοτήτων. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθὲσ — ὁ σ. ἐπικαλεῖται εἰσ ἐπικουρίαν διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐπιχείρημα τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ χορῶν — τότε συνεννοοῦμεθα πληρέστατα. Ἐν τοιοῦτῳ μωσαϊκῳ ὑπάρχουσι καὶ Κουτσοβλαχοὶ, οἵτινεσ ὁμιλοῦσι φυσικὰ τὴν πάτριόν των γλῶσσαν, γλῶσσαν ἣτισ ὁμιλεῖται ἀκριβῶσ σύμφωνα μὲ τὰσ φράσεισ τὰσ ὁποίασ μᾶσ δίδει ὁ κ. Σούλησ εἰσ τὸ τέλος τοῦ λεξιλογίου του (πρὸβλ. σ. 820), τὰσ ὁποίασ ὁ σ. μεταφράζει ἀκριβῶσ ἀλλὰ δὲν μεταγράφει ἀκριβῶσ. Πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἐν τῳ λεξιλογίῳ τούτῳ δὲν πρόκειται περὶ ὀλίγων φράσεων ἀναφερομένων εἰσ τὴν ῥαπτικήν, ἀλλὰ περὶ στοιχείων λεξικῶν καὶ συντακτικῶν πρώτης τάξεωσ, περὶ στοιχείων τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσι τελείαν γνῶσιν (sic) καὶ χρῆσιν τῆσ ἀρρουμανικῆσ (κουτσοβλαχικῆσ), ἀσχέτωσ πρὸσ οἰονδήποτε ἐπάγγελμα. Διερωτώμεθα: ἀρά γε εἶναι πλέον ἀνάγκη ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ νὰ προστρέξωμεν εἰσ ἐρμηνείασ ὁμοίασ πρὸσ τὴν τῆσ «συνθηματικῆσ γλώσσησ»;

2. Ἐὰν ἀφ' ἐτέρου λάβωμεν ὡσ ἀφετηρίαν τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ συγγραφεὺσ, ὅτι ἐν Ἡπειρῳ καὶ ἐν Ἑλλάδι κατεσκευάσθησαν συνθηματικαὶ γλῶσσαι ἐκ διαφόρων περιστατικῶν, ὅπωσ π. χ. ἄνθρωποι κατωτέρας κοινωνικῆσ τάξεωσ δύνανται νὰ ἐπικοινωνοῦν ἀναμεταξύ των, χωρὶσ νὰ κατανοῶνται ἀπὸ τοὺσ τῆσ ἀνωτέρας τάξεωσ, ἐργάται δηλ. ἀπὸ τὸν πατέρωνά των, ἐπαγγελματῖαι ἀπὸ τὸν πελάτην των κ.λ.π., μένει τότε δυσεξήγητον πῶσ τοιαῦται μυστικαὶ γλῶσσαι διεδόθησαν εἰσ ὄλοκληροσ χώρασ ἢ ἐκτεταμένασ περιφερείασ, ὡσ διαβεβαιοῖ ὁ κ. Σούλησ, ὅσον καὶ οἱ αὐτὸν πληροφορορήσαντεσ.

3. Ἄσ σταματήσωμεν ὁμωσ ἐπ' ὀλίγον εἰσ τὴν ὑπόθεσιν τῆσ συνθηματικῆσ γλώσσησ. Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπαγγελματῖαι (ῥαφτάδεσ, ψωμάδεσ, κτίσται κ.λ.π.) πόθεν ἔμαθον τὴν γλῶσσαν τὴν συνθηματικὴν τὴν ὁποίαν ἔχουν; Ὁχι τάχα ἀπὸ λαὸν ὅστισ τὴν ὠμίλησεν ὡσ μητρικὴν του γλῶσσαν; Ἐὰν τὰ «Μπουκουραϊϊκα» δὲν ἐκυκλοφόρουν εἰ μὴ ὡσ δευτερεύουσα γλῶσσα (ὅπωσ ἡ Ἄργοῖ εἰσ τὴν Γαλλίαν ἐν παραβολῇ πρὸσ τὴν φιλολογικὴν γαλλικὴν), εἰσ ὠρισμένουσ ἐπαγγελματῖασ, ἀκόμη θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῆ κάπωσ — καὶ τότε μὲ πολλὴν καλὴν θέλησιν — ἡ θεωρία τῶν κ. Σούλη καὶ Σίασ. Ἀλλὰ ἡ Ἡπειρωτικὴ αὕτη Ἄργοῖ ὁμιλεῖται ἀπὸ ὄλοκληρον λαὸν τῆσ Ἡπειροσ, τῆσ Πίνδου, τῆσ Θεσσαλίασ καὶ τῆσ Μακεδονίασ. . . . καὶ τότε τίσ λόγος πλέον δύναται νὰ προτρέπη ἕνα σοβαρὸν συγγραφεὺν νὰ προστρέχη εἰσ φαντασιώδεισ θεωρίασ, ὡσ ἡ τῆσ συνθηματικῆσ γλώσσησ;

4. Ὁ συγγραφεὺσ ἐπικουρικῶσ ἐπικαλεῖται αὐθεντίασ ὡσ τὸν Ν. Πο.

λίτην, τὸν κ. Ι. Βογιατζίδην, τὸν κ. Μαν. Τριανταφυλλίδην, τὸν κ. Δημ. Σάρρον, τὸν κ. Ν. Νίτσον, οἵτινες ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχουν τὴν αὐτὴν γνώμην. Δὲν γνωρίζομεν ἐν ἐκτάσει τὰ ἐπιχειρήματα τῶν συγγραφέων τούτων, ἢ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ἀπλῆ καὶ περισσότερον διαυγῆς ἀπὸ ὅ,τι θέλουν αὐτοί. Ἀποκαλύπτεται ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς παρατηρήσεως τῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων.

Ἐν Ἡπείρῳ, ὡς σχεδὸν εἰς πάσας τὰς χώρας τὰς ἐχούσας ἀνομοιογενῆ πληθυσμόν, ὠμιλήθησαν καὶ ὁμιλοῦνται ἀκόμη δύο ἢ τρεῖς μάλιστα γλῶσσαι. Ἡ μοῖρα τῆς Κουτσοβλαχικῆς διαλέκτου γενικῶς εἶναι ἡ ἐξῆς: Χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς Κουτσοβλάχους σχεδὸν πάντοτε ἡ κυρία γλῶσσα κατ' οἶκον, ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁμιλουμένης μοιραίως τῆς γλώσσης τῶν χωρικῶν τῶν πέριξ, δηλ. τῆς γλώσσης τῶν τροφοδοτούντων τὴν ἀγορὰν ἐκείνην, οἱ ὅποιοι δίδουν, τρόπον τινά, τὸν τόνον τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων λόγῳ τοῦ συμπαγοῦς πληθυσμοῦ, ἢ ὁποία συμβαίνει ἐνίοτε νὰ εἶναι καὶ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα, δηλ. ἑλληνική, βουλγαρική, σερβική, ἄλβανική.

Ὅταν οὕτως ἐξετάζονται τὰ πράγματα, ὅταν δηλ. ἐκτίθενται ἀνευ ἀπατηλῆς τινος προσθήκης, ἢ ἀλήθεια τότε ἐμφανίζεται ἀπλῆ καὶ καθαρὰ. Ἡ φιλολογία συνεπῶς τοῦ κ. Σούλη σφάλλεται. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος τοῦ παρόντος σημειώματος εἶναι νὰ ἀφυπνίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλόλογων μας μᾶλλον παρὰ νὰ ἀνοίξῃ πόλεμον μὲ τὸν κ. Χρ. Σούλην, θὰ δώσωμεν ὡς ἔχει τὸ χωρίον ἐφ' οὗ ἐρεῖδεται οὗτος ἀναφερόμενος εἰς προηγουμένους ἐρευνητὰς σημείων καὶ τὰς σχετικὰς παραπομπὰς ¹.

Ἐν κατακλείδι ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἀντικειμενικῶς, ὅτι τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» τὸ ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνος Βλάχου, προσφέρει εἰς εἴην ἐπιστήμην ἀναντιρῆτως μεγίστην ὑπηρεσίαν διὰ τῆς συζητήσεως καὶ ἐρεῦνης σπουδαίου ἱστοριοφιλολογικοῦ ὑλικοῦ.

Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ἔχουν καθῆκον οἱ διευθύνοντες τὸ ρηθὲν περιοδικὸν νὰ τηροῦν εἰς τὰ ἔθνικὰ προβλήματα τὴν αὐτὴν ἐπιστημονικὴν ἠρεμίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν ὅταν συζητῶσιν ἄλλα ζητήματα. Ἡ Ρωμανία ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν σκέπτεται νὰ κατακτῆσῃ τὴν Ἡπειρον».

(«*Revista Macedonoromâna*» Β' τόμος 1930 σελ. 36—47).

¹) Δημοσιεύεται ἀκολουθῶς ἡ ἀρχὴ τῆς μελέτης.